

בני זה וכהן הוא (כתובות כה)

גליון 350

בדף כה: רבי ורבי חייא, חד העלה בן ע"פ אביו לכהונה וחד העלה אח ע"פ אחיו ללויה. תסתיים דרבי העלה בן ע"פ אביו לכהונה דתניא הרי שבא ואמר בני זה וכהן הוא נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דברי רבי. אמר לו ר' חייא אם אתה מאמינו להאכילו בתרומה תאמינו להשיאו אשה ואם אי אתה מאמינו להשיאו אשה לא תאמינו לאכול בתרומה. א"ל אני מאמינו להאכילו בתרומה שבידו להאכילו בתרומה ואינו מאמינו להשיאו אשה שאין בידו להשיאו אשה, תסתיים. ורבי חייא מאי שנא בן דלא, דקרוב הוא אצל אביו, אח נמי קרוב הוא אצל אחיו וכו'.

לכאורה הנידון בגמ' הוא שאפילו אם עד אחד נאמן להעיד שפלוגי הוא כהן להאכילו בתרומה אבל יתכן שקרוב אינו נאמן, וכדברי הגמ' בסוף העמוד לר' חייא דאינו נאמן כי קרוב הוא אצל אביו. ורבי ס"ל דלמרות שהאב הוא קרוב, בכל זאת נאמן לגבי להאכילו בתרומה אבל לא להשיאו אשה.

והקשה בפני יהושע (על הגמ' ורבי חייא מאי שנא בן ע"פ אביו דלא דקרוב הוא) דמשמע דפשוט לתלמודא דלר' חייא עד אחד מהני בתרומה ולא פליג אלא בקרוב. ויש לתמוה בזה דמאי שנא מכל התורה כולה דעד אחד נאמן באיסורין ולא שני לן בין קרוב לרחוק. ומאי קאמר ליה לרבי אם אתה מאמינו לתרומה תאמינו להשיאו אשה, הא טובא איכא לאיפלוגי בינייהו דליוחסין דבעינן תרי בעינן נמי כשרין דומיא דעדות ממון משא"כ היכא דסגי בחד, קרוב נמי כשר.

ותירץ דמשום מעלה בעלמא החמירו לענין תרומה או משום דתרומה מיקרי איסורא דאית בה ממון שיש כאן גזל השבט.

ובקצות החושן (סי' רעז סק"ב) כתב דהנה נחלקו הראשונים בהא דאב נאמן על בנו מדין יכיר האם האב נאמן גם כשלא ידוע לנו שהוא אביו, ולפי השיטה שהאב נאמן בכל ענין, מדוע אין הדבר פשוט שהוא נאמן לומר זה בני והוא כהן כשר. ומה צריך טעם של בידו, ולמה שיהא פסול מדין קרוב הרי הוא טוען שהוא אביו והאב נאמן על בנו.

בחי' הרשב"א ביאר דר' חייא אמר לרבי דאב ודאי לאו מתורת עד מהימנת ליה דהא קרוב הוא אצל בנו, ולתרומה עד אחד כשר מיהא בעי אלא מ"ט מהימנת ליה דסבירא לך דרחמנא הימניה דכתיב יכיר, יכירנו לאחרים, וכשם שנאמן לומר זה בני ממזר, כך נאמן לומר בני זה וכהן הוא, א"כ אף להשיאו אשה האמינהו. ואהדר ליה רבי דמשום מיגו הוא דהימניה הואיל ובידו להאכילו בתרומה. וכן כתב בחי' הריטב"א.

מבואר דקרוב אינו נאמן כעד אחד. ועוד מבואר שהערת הקצות מוזכרת בגמ' דזה גופא טען ר' חייא שאם יש כאן נאמנות של יכיר שנאמן לו גם לגבי להשיאו אשה. ורבי השיב לו דאין כאן נאמנות מדין יכיר אלא מיגו.

אלא דהיא גופא קשיא למה באמת אין כאן נאמנות מצד יכיר. ואם הדין הוא שאין נאמנות של יכיר כשאינו מוחזק כאביו ניחא אבל לראשונים דס"ל שנאמן בכל אופן מדוע כאן אינו נאמן מדין זה.

וביאר בחי' רבי שמעון (סי' מג) שרק בכה"ג שהוא מוחזק כאביו נאמן להכשיר או לפסול את בנו אבל אם אין ידוע לנו אם הוא אביו, הוא נאמן לומר שהוא אביו אבל אז אין לו נאמנות לגבי כשרות בנו. ורק לומר שהוא בכור הוא נאמן כי ברגע שאומר שהוא בנו והוא גדול בשנים מבן אחר הרי שממילא הוא הבכור אבל בסוגיין שצריך בירור אם הוא בן גרושה או לא אין לו נאמנות של אב ודאי להכשירו.

ועוד תירץ דכח האב להכשיר ולפסול בנו הוא רק אם זה בא ממנו אבל פסול חללות בא גם מכח אמו, ועל זה אין לו נאמנות, לומר שלא נפסל ע"י אמו. להיות כהן כשר צ"ל שבא מביאה שלא היה בה שום איסור, לא מצד האב ולא מצד האם, ועל חלק האם אין לו נאמנות.

ובחי' הגרנ"ט (סי' לז) כתב ג"כ כעין זה, דאם הפסול בא מחמת אמו אינו נאמן. והביא דהגר"ח הוכיח שחלל פסול הן משום הביאה האסורה והן משום דמתייחס אחר הפגום (דהמשנה בקידושין סו: כללה ביחד אלמנה לכה"ג עם ממזרת לישראל לגבי הדין של הלך אחר הפגום) ולכן אפי' אם נאמן מצד עצמו שבנו כשר אבל היות ודינו תלוי גם באמו דאם היא פסולה הוא נפסל, אין לאב נאמנות. ולכן אין דין יכיר בסוגיין. ובאמרי משה (סי' יא) חידש שגם למ"ד דאמרינן יכיר אפי' שאינו מוחזק שהוא אביו היינו רק לגבי דין בכור דהיינו ענייני ירושה ששם נאמר הדין של יכיר. אבל לשאר דברים כגון לומר שהוא ממזר או כהן כשר להכשירו בתרומה אינו נאמן אא"כ יש ממנ"פ (כמו שיש בארוס וארוסה ויש ספק ממי התעברה שאם אומר שאינו ממנו נאמן ממנ"פ כי אם אינו ממנו הרי הוא ממזר ואם הוא ממנו הרי הוא אביו ויכול לומר עליו שהוא ממזר, עיי"ש). ולכן בסוגיין שאין לו ממנ"פ אינו נאמן להאכילו בתרומה מצד יכיר.

אמנם במאירי כתב בסוגיין דאפי' קרוב נאמן לומר שהוא כהן להאכילו בתרומה והיינו אביו וכ"ש שאר קרובים. וי"א דוקא אב בבנו משום דכתיב יכיר יכירנו לאחרים הא שאר קרובים לא.

הרי שלמדו הי"א שבאמת נאמן מצד יכיר. וקשה דהא בגמ' מפורש שנאמן מדין בידו ולא הוזכר שנאמן מצד הדין יכיר. ואולי למד המאירי שלדין יכיר בעינן שיהא ידוע שהוא אביו, וכאן הרי אינו ידוע. אלא דהיות ויש לו נאמנות מצד בידו למדו הי"א שנאמן רק מחמת שלפי דבריו הוא אב דהא אם היה ידוע שהוא אביו היה נאמן מצד יכיר אבל קרוב אחר שאין לו נאמנות של יכיר לא יעזור שזה בידו, וכעין מה שכתבו בתוס' (בד"ה הרי שאמר) שאין לו מיגו כי לדבריו קרוב הוא, וצ"ע.

ולגבי מה שהקשה הפני יהושע מדוע האב אינו נאמן מדין עד אחד נאמן באיסורין דאיפה מצאנו שקרוב פסול בעדות שעד אחד כשר בה, כתב בקובץ הערות (סי' סה) דגם באיסורין יש פסול קרוב, והא דאשה נאמנת על עצמה אם היא נדה משום דאיסורה אינו דוקא עליה אלא שהיא החפצא דאיסורא אבל האיסור על כל ישראל שווה וא"כ אין בזה בעל דבר ולא קרובים משא"כ בכהונה דהוא עצמו בעל דבר דדנים עליו אם הוא כשר או פסול או כגון זונה אם היא פסולה או לא אז היות ויש בעל דבר יש פסול של קרובים.

והנה ברא"ש בגיטין (פ"ה סי' יב) כתב דאינו נאמן לומר כהן אני, להאכילו בתרומה כדאמרינן בכתובות כג: דאפי' עד אחד אינו נאמן להאכילו בתרומה היכא דאיכא למיחש לגומלין, כ"ש דהוא עצמו אינו נאמן, ואע"ג דעביד לאגלוויי, והיינו טעמא משום דהוי שבח כהונה וריוח מתנות כהונה לו ולזרעו לדורותיו.

והובאו דבריו בקובץ שיעורים (כתובות אות סו) וביאר ר' אלחנן דהטעם שאינו נאמן הוא משום חשש משקר, דאולי משקר בשביל שבח כהונה ומתנות כהונה. והקשה דהא מבואר בגמ' שגם קרוב אינו נאמן ובקרוב הפסול הרי הוא לא מצד חשש משקר כמבואר בב"ב קנט, וצ"ע.

אבל בשו"ת אחיעזר (ח"א סי' יד אות ד') הביין בדברי הרא"ש כתירוצו של הפני יהושע שהיות ויש בזה ממונא דהיינו רווח מתנות כהונה לכן בעינן עד כשר, דעד פסול אינו כשר כי אם באיסורין גרידא.

אלא דיש להעיר דהרא"ש דיבר על הכהן עצמו שאינו נאמן וכתב דאפי' עד אחד אינו נאמן היכא דאיכא למיחש לגומלין שאז ניכר שיש חשש משקר, והוסיף דכאן שיש שבח כהונה וריוח לכן הוא עצמו אינו נאמן כי הוא חשוד לשקר. אבל אין זה מוכרח שזה הטעם יפסול גם בעד אחד. אבל עכ"פ האחיעזר למד שהכל אחד שגם הוא וגם עד פסול אינם נאמנים כי יש כאן ענין של ממון.

וכן הביא בשערי ישר (שער ו פרק יד) בשם רבי אליעזר מטלז שכשיש דררא דממונא צריך עד כשר ולא אשה ולא קרוב, דכל היכא דאיכא דררא דממונא חשוד לשקר. והיינו שצריך שתי הסברות יחד שבגלל שיש בו ממון חשוד לשקר ולכן צריך עד כשר. אין זה סתם דין דבעינן איסורין ולא ממון אלא כשיש בו ממון כבר יש חשש משקר ולכן עד פסול אינו נאמן.

והקשה ר' שמעון דהיכן מצאנו שאשה חשודה לשקר בעדות יותר מאיש. ואם עד אחד כשר בכה"ג מדוע אשה או קרוב פסול, וצ"ע.